

Mindestenen

Af Leo Søgaard

Artiklen er skrevet til Årsskrift / Holme Lokalhistorisk Samling. 1994.

Alle ser den - og ville måske kun savne den, hvis den ikke var der mere. At den skulle have en historie ud over at være et af de mange andre minder om Danmarks befrielse i 1945, er der efterhånden kun få, der husker.

Vi vil her forsøge at give et lille indblik i det sammenhold og fodslag, der var i lillebyen Holme i 1940'erne. Men lad os kikke et par år tilbage til den 21. november 1943. Denne dag stiftedes "Borgerforeningen for Holme og Omegn". Det var såmænd bare fordi, nogle borgere syntes, at man skulle have noget, som den samtidige grundejerforening ikke kunne give.

Borgerforeningens virke ligger hen i det skjulte, og havde det ikke været, fordi man havde "Mindestenen" og en "Mindebog", kunne det se ud, som om den blot havde været en parentes i byens liv. Faktisk kunne det se ud til, at mindestenen var foreningens klimaks.

Hvem der fik ideen til foreningen, står hen i det uvisse. Men det ser ud til, at den først valgte bestyrelse sad i hele foreningens levetid. Det tør nok siges, at det ikke var nogen "Hr. Hvem-somhelst", der blev valgt til den bestyrelse.

Man finder de samme personer i mange andre sammenhænge i Holmes sociale liv. F. eks. findes de i Brugsens bestyrelse - Grundejerforeningen - fra den dengang kendte Fjerkræforening - det hedengangne bylav - Foderstofforeningen - partiet Venstre og Socialdemokratiet, for blot at nævne nogle af de aktiviteter, der fandtes i Holme dengang.

Borgerforeningens bestyrelse havde denne sammensætning:

Formand gårdejer Aksel Nielsen, Kalvkjærgård

Næstformand værksmester Hugo Larsen

Kasserer overlærer C.H. Gadborg

Sekretær købmand Sv. Christensen

Bestyrelsesmedlem husmand Richard Petersen

Bestyrelsesmedlem repræsentant A. Vendelboe Hansen.

Foreningens formål var kulturelle aktiviteter og selskabeligt samvær. Hvad det nærmere stod for, vides som sagt ikke. Al vor viden baserer sig på "Mindebogen".

Bogen, der er i Lokalhistorisk Samling, er ren bogbinderkunst, udført med smukke træbind med kalligrafe-rede sider, begge dele fremstillet af lærer Juhl Jørgensen.

Det var på en generalforsamling den 26. januar 1945, at formanden i sin beretning sagde, at det kunne se ud til, at Danmark snart ville blive frit, og at det måske var en ide at rejse en mindesten for freden samt en flagstang med flag.

Formanden pålagde bestyrelsen at gå i gang. Nu var det sådan, at selv om Hitlers hære led svære tab på alle fronter, så var de stadig i Danmark, og det var derfor ikke muligt at træde offentligt frem, men man kunne da altid begynde at indsamle penge til formålet.

Det gjorde man så med bl.a. et dillestantstykke i Forsamlingshuset (Holme Kro). Stykket hed: "Det rene Vand". Scenografien og instruktionen blev foretaget af den samme mand, nemlig malermester Gustav Rasmussen. Forestillingen gav et overskud på 137 kr., og beløbet blev gemt hen til "bedre tider".

Så kom den 5. maj 1945. Den dag som alle havde set hen til. Nu skulle man i gang, og det skulle være "alle mand af hus". Man indså dog ret hurtigt, at 137 kr. - plus de få påløbne renter - ikke rakte ret langt. Man bestemte sig for at starte en husindsamling.

Dengang var Holme med omegn ikke større end, at det kunne klares af en person, og det blev fru Ella Andersen, Højbovej, der påtog sig opgaven. Hun var gift med fabriksarbejder Charles Andersen, der var en af de centrale personer i Holme på den tid. Ella Andersen gik ud og kom tilbage med 681, 50 kr.

Man henvendte sig til stenhugger Sørensen på Lundshøj, der påtog sig at lave indskriften på stenen efter tegning af maleren Gustav Rasmussen. Det drejede sig nu om at finde en passende sten. Efter nogen søgen fandt man den i skellet mellem "Holme søndergård" og "Enggården". Den blev kvit og frit fragtet til Lundshøj af vognmand Chr. Thomsen.

Offerviljen var i det hele taget meget stor hele processen igennem. Sognerådet gav tilladelse til, at stenen blev rejst på pladsen over for Kalkærvej. Kommuneingeniør Gormsen lavede tegning over arealet, og vejformand Fritz skov ledede det frivillige arbejds hold, som skulle planere grunden.

Afsløringen var fastlagt til den 22. juli 1945; men efterhånden som tiden gik, kunne man se, at dette ikke kunne lade sig gøre, så man udsatte dagen til den 12. august.

Da man var færdig med planeringen, begyndte rejsningen af flagstangen, som var skænket af tømrer Fisker Frederiksen og malet af malermester G. Rasmussen. Jernstativet kom fra smedemester K. J. Andersen, og de store sten til fundamentet kom fra gårdejerne Axel Nielsen og Knud Sørensen, der også sørgede for transporten frem til pladsen.

Den 10. august var det hele færdigt, og dagen efter kom gartner Haugaard og beplantede det hele med planter fra eget gartneri.

Den 12. august var vejret som bestilt til lejligheden. Da klokken var 15 var alt, der kunne krybe og gå, forsamlet omkring stenen. FDB's orkester spillede, og flaget blev båret frem af hvidklædte piger.

Formanden og kassereren hejste flaget. Overlærer Gadborg holdt afsløringstalen, hvori han omtalte stenen som et evigt minde om freden. Holmes folkedansere gav opvisning i deres kunnen, og kroværten flyttede sin forretning uden for kroen. Der blev spillet op til asfaltbal med så mange deltagere, at det ikke er set hverken før eller siden.

Mindebogen slutter her med et ønske om, at stenen må blive bevaret for eftertiden.

Hermed glider "Borgerforeningen" sådan set ud i mørket for så først at markere sig igen den 12. januar 1965. Det sker på generalforsamlingen i "Holme Grundejerforening", hvor formanden kan fortælle, at "Borgerforeningen" står foran sin opløsning. Kroejer Petersen skal sælge foreningens forskellige effekter, og kassebeholdningen skal overgå til menighedsrådet.

Der vil dog blive 44 kr. tilovers, de kan gå til Grundejerforeningen, hvis den vil påtage sig at sætte og stryge flaget ved de forskellige mærkedage i årets løb. Købmand Sv. Christensen, der hidtil har gjort dette stykke

arbejde, er blevet træt af jobbet. Men den altid tjenstvillige Jørgen Skov påtog sig opgaven og fortsatte hermed, til der sådan set hverken var flagstang eller flag tilbage.

Nu drejede det sig om at anskaffe et nyt flag. Det var klart, at 44 kr. ikke rakte langt, og der blev derfor foreslået en husstandsindsamling. Resultatet kom på generalforsamlingen den 22. maj 1957. Beløbet var på 259 kr., beløbets størrelse skulle ses på baggrund af de mange år, der var gået, siden freden kom til Danmark i 1945. Selvom der var blevet grundejere i Holme, kunne pengene kun lige række til, hvad et nyt flag kostede. De før omtalte 441 kr. indgik i et beløb på 93 kr., som en nyplantning kostede.

Underskuddet blev dækket af grundejerforeningen.

I maj 1963 er det galt igen. Formanden omtaler de besværligheder, der er omkring mindepladsen.

I maj 1965 har formanden været ved Holme-Tranbjerg kommune, der lovede at beskære og beplante pladsen.

I 1970 har han igen været ved kommunen, og han får bevilget et beløb, der kan dække udgifter til et nyt flag og maling af flagstangen.

Grundejerforeningens bøger går ikke længere end til 1970. Den videre historie er, at kommunen efterhånden overtager mindepladsen, fjerner den nu dårlige flagstang samt det meste af den høje bevoksning.

I dag står stenen og et enkelt træ tilbage. Det hele ser lidt forhutlet ud med kommunal bænk og affaldskurv i sommertiden.

Borgerforeningen og grundejerforeningen er kun kendt af nogle få. Forbipasserende ser stenen som en sten, hvis de da ser den. Ingen sætter sig på bænken på grund af den larmende trafik.

Der er meget langt tilbage til de glade dage i august 1945!

